

2023

M.A.

4th Semester Examination

SANSKRIT

PAPER : SAN-402A & 402B

Full Marks : 40

Time : 2 hours

The figures in the right-hand margin indicate marks.

*Candidates are required to give their answers
in their own words as far as practicable.*

Illustrate the answers wherever necessary.

*Answer from any **one** Group.*

GROUP—A

(LITERATURE)

Answer **all** questions.

(सर्वे प्रश्नाः संस्कृतभाषया देवनागरीलिप्या च समाधेयाः)

विभाग - क

1. प्रश्नद्वयं समाधेयम् :

2×2=4

(क) 'अलङ्कृतिरलङ्कार्यम्' इत्यस्य 'अलङ्कृति' इति पदेन किं बोध्यते ?

(2)

(ख) 'अपोद्भूत्य' इति पदस्य कोऽर्थः ?

(ग) शास्त्रान्तगतं काव्यस्य प्रागुणं प्रयोजनं किमस्ति ?

2. यथेच्छं द्वयोः व्याख्या कार्या : 4×2=8

(क) शब्दार्थौ सहितौ वक्रकविव्यापारशालिनि।
बन्धे अवस्थितौ काव्यं तद्विदाम्लदकारिणि॥

(ख) वाच्याऽर्थो वाचकः शब्दः प्रतिषिद्धमिति यद्यपि।
तथापि काव्यमार्गेऽग्निम् परमार्थोऽयमेतयोः॥

(ग) लोकांतरचमत्कारकाणि वैचित्र्यसिद्धये।
काव्यम्यायमलङ्कारः कांऽप्यपूर्वो विधीयते॥

3. एकस्य प्रश्नस्य उत्तरं दीयताम् : 8×1=8

(क) कुन्तकानुसारं काव्यप्रयोजनं सम्यक् प्रमनूयताम्।

(ख) काव्यस्वरूपं प्रस्तूयतां कुन्तकानुसारम्।

विभाग--ख

1. प्रश्नद्वयं समाधेयम् : 2×2=4

(क) राजशेखरमते शिष्यः कतिविधः ? केचते ?

(ख) मनसः एकाग्रता कीदृशी ?

(ग) शाम्भारथकवेः उदाहरणं किम् ?

2. यथेच्छं द्वयोर्व्याख्या कार्या : 4×2=8

(क) आहार्यबुद्धेस्तु द्वयमप्रतिपत्तिः सन्देहाश्च।

(ख) विधा च सा स्मृतिः मतिः प्रज्ञेति।

(ग) 'उचितानुचितविवेकां व्युत्पत्तिः' इति यायावरीयः।

3. एकः प्रश्नः समाधेयः :

8×1=8

(क) का नाम प्रतिभा ? सा कतिविधा ? तासां स्वरूपं राजशेखरानुसारं व्याख्यायताम्।

(ख) को नाम काव्यपाकः ? तस्य किंभागा आलोच्यन्ताम्।

GROUP—B

(PHILOSOPHY)

Answer **all** questions.

(सर्वे प्रश्नाः संस्कृतभाषया देवनागरीलिप्या च समाधेयाः)

1. अधोनिर्दिष्टेषु प्रश्नद्वयं समाधेयम् :

2×2=4

(क) सांख्यनये प्रकृति-विकृतिरूपेण तत्त्वं कतिविधं भवति ? तेषां नामानि लिख्यन्ताम्।

(ख) सांख्यशब्दस्य व्युत्पत्तिः का ?

(ग) सत्कार्यसिद्धौ कति हेतवः उल्लिखिताः ? केचते ?

2. निम्नलिखितेषु द्वयोः समाधानं कार्यम् :

4×2=8

(क) प्रतिविषयाध्यवसायो दृष्टम्-इति पङ्क्तराशयो निरूप्यताम्।

(ख) अतिदूरात् सामीप्यादिन्द्रियवातात् मनोऽनवस्था नात्।
सौज्ञ्याद् व्यवधानार्दाथिथवात् समानाभि हारोच्च।।
व्याख्यायताम्।

(ग) सांख्यदर्शने दुःखं कतिविधमिति सोदाहरणं वर्णयताम्।

(4)

3. अधोनिर्दिष्टयोरन्यतरस्य समाधानं कार्यम् : 8×1=8
(क) सांख्यकारिकामनुमृत्य पुरुषस्वरूपम् आलोच्यताम्।
(ख) सांख्यदर्शनानुसारं गुणत्रयस्य स्वरूपं व्याख्यायताम्।
4. अधोनिर्दिष्टेषु प्रश्नद्वयं समाधेयम् : 2×2=4
(क) योगस्य चित्तभूमयः काः ?
(ख) कतिविधः क्लेशः योगशास्त्रे वर्णितो जातः ? तेषां नामानि लिख्यन्ताम्।
(ग) योगमते ईश्वरस्य स्वरूपं किम् ?
5. निम्नलिखितेषु द्वयोर्व्याख्या देयाः : 4×2=8
(क) योगाश्रितवृत्तिनिरोधः।
(ख) "तदा द्रष्टुः स्वप्नसंभावस्थानम्।"
(ग) दृष्टानु श्रविकविषयवितृष्यस्य कर्णिकारसंज्ञा वैगम्यम्।
6. अधोनिर्दिष्टयोरैकतरस्य समाधानं कार्यम् : 8×1=8
(क) केवल्यस्वरूप योगशास्त्रे यथा वर्णितं जातं तथा निरूप्यताम्।
(ख) योगमते कति प्रमाणानि ? कानि च तानि ? तेषां स्वरूपं यथाग्रन्थ-प्रतिपाद्यताम्।

★ ★ ★